

دوفصلنامه پژوهش‌های مدیریت و فرماندهی نظامی
دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه السلام) - دانشگاه امیرالمؤمنین (علیه السلام) نرسا
سال بیستم، شماره ۵۷، بهار و تابستان ۱۴۰۴، صص ۷۳-۱۱۴

بررسی عملیات مهندسی رزمی گروه‌های تروریستی تکفیری در حمله به مناطق شهری و ارائه راهکارهای مقابله با آن - (کشور سوریه)

محمدعلی کمایی^۱، حجت الله مددی^۲، بهنام مقدسی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی - تکفیری در حمله به مناطق شهری در جنگ شهری سوریه و عراق و ارائه راهکار و به دنبال آن ارتقاء سطح تاکتیک و توانایی کنترل و هدایت نیروها توسط فرماندهان میدان رزم ارائه می‌گردد. در ابتدا ضمن مشورت و نظرخواهی از فرماندهان و مستشاران حاضر در سوریه و مطالعه منابع مربوطه، تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری احصاء و با استفاده از فرمول ضریب لاوشه، موارد نامربوط حذف گردید. حجم نمونه این تحقیق شامل ۱۱۲ نفر از کارشناسان، فرماندهان و مربیان حاضر در مأموریت غدیر، سوریه بوده که به روش تمام شمار عمل شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای با ابزار "فیش" و همچنین روش‌های تحقیقات میدانی و پیمایشی استفاده شده است و در بخش میدانی پرسشنامه (محقق ساخته) برای پاسخ به سؤالات تحقیق، تدوین و از صاحب‌نظران، کسب نظر گردید که محقق پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌های تکمیل شده، داده‌های آن‌ها را استخراج و سپس با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. پایایی پرسشنامه با ضریب آلفای کرون باخ توسط نرم‌افزار،

^۱ پژوهشگر دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه السلام)

^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه السلام)

^۳ عضو هیئت علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه السلام)

برابر ۰/۹۳۲ محاسبه گردید که در حد مناسبی پایایی سؤالات را مورد تأیید قرار داده است. بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها عملیات مهندسی رزمی دارای سطح معنی‌داری ۰/۰۵ می‌باشد که تاکتیک‌های (استفاده از تونل‌ها زیرزمینی برای ذخیره کردن سلاح و مهمات، استفاده از تونل‌های زیرزمینی برای جابجایی نیروها و پشتیبانی عملیاتی از یکدیگر، بمب‌گذاری در مناطق پر جمعیت شهری) به ترتیب با ۳/۳۲ و ۳/۲۴ و ۳/۱ بالاترین اهمیت را در بین تاکتیک‌ها داشته‌اند و در نهایت برای مقابله با این تاکتیک‌ها راهکارهایی ارائه گردید.

واژگان کلیدی: عملیات مهندسی رزمی، گروه‌های تروریستی تکفیری، حمله، مناطق شهری، سوریه

مقدمه

وقوع انقلاب اسلامی در ایران سبب ایجاد بزرگترین تهدید برای منافع و موجودیت آمریکا در سطح جهان شد. از همین رو آمریکا به عنوان مرکز ثقل نیروهای استکبار جهانی، فعال‌ترین نقش را در رویارویی با انقلاب اسلامی و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایفا کرده است. دولت مردان و سیاست‌مداران این کشور و همپیمانان آن‌ها از زمان پیروزی انقلاب و با به هم خوردن آرایش‌های سیاسی و نظامی منطقه، تلاش نمودند با ترسیم سناریوهای مختلف در صدد اتخاذ تدابیر مهم نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به منظور هرگونه مقابله با انقلاب اسلامی و کشورهای هم پیمان با جمهوری اسلامی برآیند. فلذا موضوع ضرورت دخالت مستقیم در منطقه غرب آسیا به خصوص کشورهای همسایه ایران و خلیج فارس نیز در ادامه این تدابیر و اقدامات صورت پذیرفت (نرسا، ۱۳۸۵: ۱۷).

حادثه ۱۱ سپتامبر و بهانه‌های دیگر فرصت را در اختیار آنان قرار داد تا به بهانه مقابله با سرکوب تروریسم، در راستای اهداف راهبردی خود ضمن لشکرکشی به منطقه غرب آسیا به حضور مستمر و دائمی خود در این منطقه تداوم بخشند و ضمن حمله به کشورهای افغانستان و عراق و سرکوب طالبان و القاعده این کشورها را به اشغال خود درآورند. برآیند

اشغال دو کشور افغانستان و عراق رسیدن به این استراتژی در میان سیاستمداران آمریکا بود که دیگر آمریکا قادر به پرداخت هزینه‌های سنگین دخالت مستقیم در غرب آسیا نبوده، لذا اقدام به خروج نسبی از این دو کشور نموده و برای مهار گسترش انقلاب اسلامی در منطقه و جهان به استراتژی جنگ‌های نیابتی با اجیر کردن گروه‌های تروریستی تکفیری (مذهبی و قومی) علیه جبهه مقاومت به رهبری ایران نموده و این کار را نیز از نزدیک‌ترین متحدان ایران در نزدیکی اسرائیل یعنی سوریه و عراق شروع نمودند (نوذری، ۱۳۹۷: ۵۰).

جمهوری اسلامی ایران نیز به خوبی درک کرده بود که هدف نهایی این نقشه دشمن شکست طرفداران و همپیمانان ایران و ایجاد حاشیه امن برای اسرائیل و در مراحل بعد نابودسازی جمهوری اسلامی با استفاده از همین جریان‌های خشک مغز و متحجر است، فلذا توان خود و همپیمانان را برای مهار این جریان‌ها در این دو کشور گذاشت. جریان‌های تکفیری فوق‌الذکر با خاستگاه دین اسلام توانستند با جذب نیروهای جوان و داوطلب در قالب گروه‌های مسلح به جذب، آموزش و سازماندهی پرداخته و در جنگ شهری و محیط پیرامون شهرها با استفاده از توانمندی‌های کشورهای فرمانطقه‌ای شیوه‌های آفندی و پدافندی جدیدی را به وجود آورند و در این فرایند در تثبیت مواضع و ایجاد خط‌های پدافندی از توان مهندسی به صورت خلاقانه استفاده‌های خوبی ببرند.

پس در جنگ‌های جدید که شرح آن رفت و تا حدودی جزء جنگ‌های نسل چهارم محسوب شده و دایره تأثیر آن ابعاد مختلف جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور درگیر را شامل می‌شود و می‌بایست به همه قابلیت‌ها، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دشمن و خودی توجه شده و راه کارهای مطلوب جهت مقابله و انهدام آن‌ها طراحی گردد و در این بین توانایی‌های مهندسی رزمی یکی از مهم‌ترین قابلیت‌های نظامی برای این مهم می‌باشد که توجه به آن بسیار تأثیرگذار می‌باشد. این تحقیق که از نظر هدف کاربردی و از

دیدگاه ماهیت و روش، توصیفی پیمایشی می‌باشد.

سوالات تحقیق شامل موارد ذیل می‌باشد:

سوال ۱- مهم‌ترین تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی رزمی در حمله به مناطق شهری کدامند؟

سوال ۲- برای مقابله با تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی رزمی در حمله به مناطق شهری چه راه‌کارهای پیشنهاد می‌گردد؟

مبانی نظری

پیشینه شناسی

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در پایگاه داده‌های معتبر و پایگاه مقالات علمی در ایران، تحقیق مدون و مشروحي در خصوص تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در حمله به مناطق شهری و راه کارهای مقابله با آن‌ها در سوریه، در مراکز آموزشی و دانشگاهی، سپاه یافت نشد. این تحقیق تلاش خواهد کرد ضمن دست یافتن به اسناد و مدارک احتمالی، حتی‌المقدور از نظریات صاحب‌نظران و منابع مرتبط و اسناد بالادستی متناسب با موضوع بهره‌برداری نماید. در ادامه به تعدادی از تحقیقاتی که بیشترین ارتباط را با تحقیق حاضر داشته‌اند، اشاره می‌شود:

• عباس نیلفروشان (۱۳۹۷) در کتاب جنگ‌های نوظهور، ضمن بررسی کشور و ارتش سوریه در ابعاد مختلف، گروه‌های تروریستی - تکفیری موجود در این کشور را مورد بررسی قرار داد. نویسنده در فصل اول کتاب خود این کشور را در ابعاد جغرافیایی، اجتماعی و سیاسی مورد بررسی قرار داد. ساختار ارتش سوریه و نیروهای هم پیمان همچون حزب الله لبنان، زینبیون، فاطمیون بخش‌های دیگری از این فصل می‌باشند. نویسنده در فصل دوم کتاب خود تاکتیک‌های عملیاتی گروه‌های تکفیری - تروریستی داعش و جبهه

النصره را مورد بررسی قرار داده است. عملیات انتحاری، عملیات فریب، عملیات تاخت به پایگاه، عملیات کمین در شب، عملیات تک تیر اندازی، عملیات ویژه محدود، عملیات کاشت بسته‌های انفجاری، تاکتیک استفاده از خودروهای بمب‌گذاری شده در حمله به مناطق شهری، کاشت بسته‌های انفجاری، عملیات نفوذ به عنوان مهم‌ترین این شیوه‌ها احصا گردیدند.

• سپاهی (۱۳۹۸) در پایان‌نامه خود با عنوان کارکردها و قابلیت‌های مهندسی رزمی لشکر عملیاتی ۱۷ علی بن ابیطالب (علیه السلام) در صحنه عملیات با گروه‌های تکفیری چیست؟ چنین بیان می‌نماید، که با عنایت به تهدید ایجاد شده برای جمهوری اسلامی در پی ایجاد و توانمندی گروه‌های تکفیری و رسالتی که به عهده سپاه در مهار این گروه‌ها گذاشته شده و همچنین اهمیت روز افزون مهندسی رزمی در جنگ‌های امروزی، این موضوع بسیار مهم است که اساساً مهندسی رزمی با بکارگیری ابعاد و توانمندی‌های مختلف در عملیات راه، استحکامات و تخریب و انفجارات در نبرد با گروه‌های تکفیری چگونه باید برنامه‌ریزی و اجرای مأموریت نماید. بنابراین این پژوهش به طور واضح به دنبال رسیدن به جواب این سؤال است که: کارکردها و قابلیت‌های مهندسی رزمی در صحنه عملیات با گروه‌های تکفیری کدامند؟

• ستوده و خزائی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای به عنوان آسیب‌شناسی رشد جریان‌های تکفیری در خاورمیانه، چنین بیان می‌نماید که در طی چند دهه اخیر اسلام‌گرایی به یکی از محوری‌ترین تحولات در جهان امروز تبدیل شده است. با وقوع انقلاب اسلامی ایران و ارائه‌ی الگوی نظام سیاسی - دینی در مقابل لیبرال - دموکراسی غربی پتانسیل‌های اسلام‌گرایی هر چه بیشتر آشکار شد. با شروع تحولات اخیر در خاورمیانه (انقلاب‌های عربی) این فرصت به وجود آمد که نظام سیاسی ج. ا. ایران به عنوان یک جایگزین

مناسب برای نظام‌های خودکامه خاورمیانه مطرح شود؛ اما این فرصت با رشد جریان‌های تکفیری درخاورمیانه که از طرف کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مورد حمایت قرار می‌گیرند، با چالش مواجهه شده است. این نوشتار محور کار خویش را آسیب‌شناسی رشد جریان‌های تکفیری قرار داده است.

- مددی و اکبری (۱۳۹۸) در مقاله خود با عنوان بررسی عملیات انتحاری گروه‌های تکفیری و راهکارهای پیشگیری و مقابله با آن با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و بررسی فیلم‌های عملیات انتحاری، ابعاد تاکتیکی این عملیات را مورد بررسی قرار داده‌اند. یافته‌ها و نتایج تحقیق حاکی از آن است که گروه‌های تکفیری از جوانان، زنان، کودکان و افراد میانسال با انگیزه‌های متفاوت اعتقادی، مالی و شخصی برای رسیدن به اهداف خود استفاده می‌نمایند. همچنین گروه‌های تکفیری علاوه بر کمربند و جلیقه انتحاری از وسایل و ابزار مختلفی همچون حیوانات، خودروهای مختلف، موتور، کوادکوپتر و پهباد برای حمله به اماکن نظامی، سیاسی، اقتصادی تجمعات مذهبی و علمی و اماکن شلوغ در مناطق شهری استفاده می‌کنند. در این تحقیق راهکارهای متعددی همچون، اشراف اطلاعاتی، شناخت کامل عملیات انتحاری و توجیه نیروهای خودی نسبت به نحوه عملکرد افراد انتحاری، استفاده از موانع، استقرار موشک‌های ضدزره، استفاده از کمین‌های انفجاری، استفاده از گشت‌های هوایی و گشت زمینی، به منظور پیشگیری و مقابله با عملیات انتحاری ارائه گردید. پایان‌نامه احمد اسحاقیان به نقش خاکریز در عملیات‌های نظامی پرداخته است
- مفهوم شناسی:

- گروه‌های تکفیری: تکفیری یعنی مسلمانی که دیگر مسلمانان را متهم به ارتداد می‌کند. این اتهام تکفیر نامیده می‌شود. این واژه در ادبیات سیاسی روز در توصیف گروه‌هایی در حال رشد از مسلمانان تندرو و طلاب انشعابی سنی و متمایل به وهابیت است که از آنان

بانام «سلفی - تکفیری» یاد می‌شود. سلفی - تکفیری‌ها ورای نگاه سنتی به فقه، حق تکفیر و صدور حکم ارتداد دیگر مسلمانان را برای خود محفوظ می‌دانند و بر اجرای مجازات‌های مربوط به آن مانند اعدام رأساً اقدام می‌کنند (روحی، ۱۳۹۳: ۳۶). واژه تکفیر از کلمه عربی کفر مشتق شده است. در اتهام تکفیر، شخص تکفیری، دیگر مسلمانان را متهم به ناخالص بودن و از راه اسلام منحرف شدن می‌کند. در اسلام مجوز متهم کردن دیگر مسلمانان به دست علما و به شرط رعایت تمام جوانب احتیاطی آن است. در حال حاضر یکی از عوامل مهم فتنه‌گری در منطقه جریان سلفی تکفیری است که در لباس دفاع از سنت، عملاً در مسیر منافع غربیان گام برمی‌دارد (عابدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۹).

• مناطق شهری: مجموعه‌ای از ساختمان، تاسیسات و مردم است که یک مرکز اقتصادی و فرهنگی در یک منطقه محدود ایجاد می‌کند (ناصری، ۱۳۸۴: ۱۴). مناطق شهری یک مجموعه‌ی توپوگرافیکی است که ویژگی غالب آن تراکم بالای جمعیتی و یا بناهای انسان ساز (مصنوعی) می‌باشد. تمرکز بر مناطق شهری به معنای توجه به ابعاد فیزیکی آن منطقه و پیامدهای آن بر تاکتیک، تکنیک و روش‌های جاری است (علمایی، ۱۳۸۴: ۲۰).

- محیط شهری: ابعاد فیزیکی مناطق شهری، علاوه بر تعاملات و روابط دینامیک و پیچیده در میان اجزای آن - زمین (طبیعی و مصنوعی) جمعیت و زیر ساخت‌های پشتیبانی کننده به عنوانی سیستمی از سیستم‌های مستقل و پوشش دهنده را در بر می‌گیرد. عناصر اساسی این زیر ساخت‌ها ممکن است دورتر از محدوده‌های فیزیکی منطقه نهفته باشد (علمایی، ۱۳۸۴: ۲۰).

تقسیم بندی مناطق شهری:

۱- روستاها (جمعیت کمتر از ۳۰۰۰ نفر)؛

۲- شهرک‌ها (جمعیت بین ۳۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰ نفر)؛

۳- شهرها (جمعیت بین ۱۰۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰۰)؛

۴- شهرهای بزرگ (جمعیت بین ۱۰۰۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰۰۰ نفر)؛

۵- ابرشهرها (جمعیت بالای ۱۰۰۰۰۰۰۰ نفر) (ناصری، ۱۳۸۴: ۴۰).

• جنگ شهری: نوعی مبارزه شهری است که در مناطقی مثل شهرها یا شهرک‌ها اتفاق می‌افتد. این گونه از جنگ، با جنگ‌های باز که در آن تاکتیک و عملیات تعیین‌کننده است تفاوت دارند. مسائلی مانند تأسیسات شهری و شهروندان، جنگ شهری را پیچیده می‌کند. جنگ شهری، به طیف خاصی از نبردها اطلاق می‌شود که در محیط‌ها و بافت‌های شهری، از جمله شهرها، شهرک‌ها و حومه آن‌ها صورت می‌گیرد. نبرد شهری بسیار متفاوت‌تر از نبرد در فضا و دشت باز چه در سطح عملیاتی و چه در سطح تاکتیکی است. اهداف مورد نظر در اجرای تاکتیک‌های جنگی به دو دسته تقسیم می‌شوند: یکی اهداف طبیعی که تاکتیک مخصوص خود را دارد و دیگری اهداف مصنوعی یا مناطق ساختمانی است که از لحاظ نظامی دارای اهمیت ویژه‌ای است، زیرا وجود ساختمان‌ها و تأسیسات شهری، مانند فرودگاه، مراکز تولید انرژی، پل‌ها، مراکز رسانه‌های جمعی، مراکز سیاسی و نظامی است که نوع خاصی از عوارض را در روی زمین به وجود می‌آورد. همچنین به علت این‌که شهرها مناطق مسکونی می‌باشند وجود سکنه غیرنظامی در شهر ممکن است برای یگان‌هایی که قصد هجوم به شهر و تصرف آن را با اجرای آتش دارند، محدودیت ایجاد کند. اجرای عملیات نظامی در منطقه شهری از دید فرماندهان یگان‌های کوچک‌تر از لشکر به عنوان عملیات تاکتیکی ویژه تلقی می‌گردد (نجاری، ۱۳۹۱: ۵۲-۵۱).

منظور از جنگ شهری: جنگ شهری به درگیری و نبرد، در مناطقی که دارای سکنه، تأسیسات، مراکز حیاتی، حساس و جمعیت غیرنظامی، جنگ شهری گفته می‌شود؛ و این جنگ به واسطه ویژگی‌ها که در شهر وجود دارد، به آن جنگ ویژه نیز اطلاق می‌گردد پس

مهم‌ترین منظور از جنگ شهر، شکست دادن دشمن است که در پی دستیابی به مناطق مسکونی بوده و یا در بین غیرنظامیان پنهان‌شده باشد، به عبارتی یک سری اقداماتی که به منظور کشف خنثی‌سازی و جلوگیری، از پیشروی و سلطه دشمن داخلی و یا خارجی (ناصری، ۱۳۸۲: ۵-۴).

اهداف جنگ شهری: تمام اهداف جنگ شهری حول چهار محور اساسی دور می‌زند که عبارت‌اند از:

- ۱- جلوگیری از پیشروی دشمن به سمت شهر
 - ۲- دفاع از مراکز و عوارض حیاتی، حساس و مهم
 - ۳- دفاع از غیرنظامیان در برابر تهدیدات خصوصاً تهاجم
 - ۴- حمله به شهر و بازپس‌گیری مناطق ساختمانی از دشمن
- می‌توان گفت هدف اصلی از جنگ شهری، جلوگیری از تسلط دشمن به شهر مراکز ثقل، حیاتی و حساس می‌باشد (اسحاقیان، ۱۳۹۸: ۲۹).

● عملیات مهندسی رزمی گروه‌های تروریستی: استفاده از اصول و ملاحظات پدافند غیرعامل سابقه‌ای بسیار طولانی دارد و عده‌ای از کارشناسان قدمت این موضوع را با خلقت انسان برابر می‌دانند. پدافند غیرعامل به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌گردد که مستلزم بکارگیری جنگ افزار و تسلیحات نیست و با اجرای آن می‌توان از وارد شدن خسارات مالی به تجهیزات و تاسیسات حیاتی، حساس و مهم نظامی و غیر نظامی و تلفات انسانی جلوگیری کرد و یا میزان خسارات و تلفات ناشی از حملات و بمباران های هوایی موشکی دشمن را به حداقل ممکن کاهش داد. اصولی همچون استتار، اختفا، پوشش، فریب، سازه‌های امن و سایر موضوعات پدافند غیرعامل با هدف کاهش تلفات و تداوم بقا برای نیروهای خودی و تحمیل هزینه‌های بیشتر به دشمن و سلب آزادی و ابتکار

عمل از دشمن بکار گرفته می‌شوند. تاثیرگذاری این اصول بر موفقیت در جنگ‌ها به اندازه‌ای است که بسیاری از تحلیل‌گران بر این باورند که پیروز میدان جنگ کسی است که اصول پدافند غیرعامل را به نحو شایسته‌ای اجرا نماید. تغییر و تکامل سلاح‌ها و تاکتیک‌های رزمی، طرف‌های درگیر جنگ را به استفاده بیشتر و بهتر از این اصول، متناسب با تهدیدات ترغیب و تشویق می‌نماید. رزم در مناطق شهری با وجود برخورداری از استتار، اختفا و پوشش مناسب، به دلیل پیچیدگی‌های این نوع جنگ، مدافعین و مهاجمین را بر بکارگیری بیشتر اصول پدافند غیرعامل ملزم می‌سازد. به طور کلی مهندسی رزمی به شاخه‌ای از مهندسی گفته می‌شود که با بهره‌گیری از روش‌ها و تاکتیک‌های بدیع مهندسی به منظور فراهم آوردن محیط‌های جغرافیایی و عملیاتی غیر قابل تصور برای دشمن و دفع محدودیت از مقدورات نیروهای خودی در جهت مدیریت و طراحی مانورها، عملیات و مسائل مرتبط به آن‌ها فعالیت می‌کند (موحدی نیا، ۱۳۸۵: ۳۱).

عملیات مهندسی متکی بر شناخت سه عامل؛ زمین خودی و دشمن، مواضع خودی و دشمن، ابزار خودی و دشمن و بر مبنای دو رکن اطلاعات و طرح مهندسی طرح‌ریزی و اجرا می‌گردد. با توجه به تأثیر سه عامل فوق در طراحی و چگونگی اجرای مأموریت‌های مهندسی، عملیات مهندسی را می‌توان به سه دسته کلی به شرح زیر تقسیم نمود:

الف) انواع عملیات مربوط به عبور از موانع

ب) انواع عملیات مربوط به استحکام بخشیدن به خطوط پدافندی

پ) انواع عملیات مربوط به استقرار یگانی در منطقه‌ای در صحنه عملیات

استفاده از تونل‌های زیرزمینی برای اهداف نظامی در طول تاریخ به عنوان یک راه کار، مورد توجه مهاجمین و مدافعین شهرها بوده است. گروه‌های تروریستی مستقر در سوریه که از ابتدای جنگ در این کشور جنایات بزرگی علیه مردم این کشور مرتکب شده‌اند،

موفقیت‌های در زمینه عملیات نظامی کسب نموده‌اند که به اعتقاد بسیاری از متخصصین، یکی از دلایل این موفقیت، استفاده از تونل‌های زیرزمینی می‌باشد برخی گروه‌های به اصطلاح جهادی همچون القاعده و داعش که سابقه جنگ شهری در افغانستان، چچن و عراق را در کارنامه خود داشتند با فریب افکار عمومی، اقدام به جذب، سازماندهی، آموزش و بکارگیری هواداران خود نموده و با حمایت مستقیم و غیر مستقیم دولت‌های ترکیه، عربستان، آمریکا، قطر و رژیم اشغال گر قدس، جنگ خونینی را علیه دولت و ملت مظلوم سوریه آغاز نمودند (آقا هرندی، ۱۳۹۸: ۱۱۱-۱۱۲).

انواع تونل‌های نظامی: به طور کلی تونل‌های متداول نظامی در حال حاضر به صورت زیر تقسیم بندی می‌شوند:

۱- مرکز فرماندهی و کنترل (مرفوک)؛

۲- بیمارستان؛

۳- کارخانه‌های نظامی؛

۴- پدافند غیرعامل (امینی، ۱۳۹۳: ۲۸).

همچنین با توجه به شرایط زمانی، احداث تونل‌های نظامی را به دو دسته، تونل‌های زمان صلح و تونل‌های زمان جنگ تقسیم نمود.

دلایل و مزایای استفاده از تونل:

۱- اختفاء و پوشش مناسب: استفاده از تونل‌ها توسط طرف ضعیف‌تر در جنگ باعث می‌شود نیروهای او از دید و تیر دشمن قوی‌تر مخفی بمانند. مناطق مذکور وقتی به خوبی مورد شناسایی و کنترل قرار گرفتند، می‌توان از آن‌ها به عنوان خطوط مواصلاتی به خوبی پوشش داده شده و مخفی برای جابجایی آماد و تخلیه مصدومان استفاده کرد. از این مناطق همچنین می‌توان به عنوان مخزن و انبار آماد استفاده کرد (علمایی، ۱۳۸۴: ۴۵).

حریف قوی‌تر چه در حالت مهاجم و چه در حالت مدافع انواع آتش‌ها همچون آتش تانک، توپخانه، پوشش هوایی را در اختیار دارد و استفاده صحیح از این قدرت آتش مستلزم مشاهده هدف است. غیر از آتش سنگین، تک تیراندازان نیز برای اجرای مأموریت خود نیاز به دید کافی دارند. استفاده کننده از تونل‌های زیرزمینی قدرت جنگ افزارهای با خط سیر کشیده و به ویژه آتش تانک‌ها را به حداقل ممکن کاهش می‌دهد. آتش توپخانه‌ها و بالگردهای هجومی نیز تا قبل از کشف تونل‌ها برای استفاده مناسب نیست. تک تیراندازان که معمولاً در ساختمان‌های بلند و نقاط سرکوب برای دفاع از عوارض حساس، تأمین معابر وصولی یا مراکز مهم و حساس مستقر می‌شوند قادر به شلیک به داخل تونل‌ها نیستند. یادگیری نحوه کار با سلاح و تجهیزات و هدف قرار دادن دشمن، فقط نیمی از آموزش یک سرباز است. قسمت عمده و مهم‌تر کار او، این است که مورد هدف واقع نشود؛ زیرا هرچه را دشمن بتواند ببیند، می‌تواند مورد هدف قرار دهد و هرچه را مورد هدف قرار دهد، احتمالاً منهدم خواهد شد (موحدی نیا، ۱۳۹۰: ۱۳۶).

۲- نقل و انتقالات آسان: در جنگ شهری طرف‌های درگیر تلاش می‌کنند با تصرف و اشغال ساختمان‌ها بلند، کنترل جاده‌ها، خیابان‌ها و کوچه‌ها را در اختیار بگیرند. از سوی دیگر در بسیاری از موارد به علت تخریب و انفجار ساختمان‌ها، خرابی‌های ناشی از انفجار گلوله‌های تانک و توپخانه‌ها و ریزش ساختمان‌ها مسیرهای حمل و نقل، مسدود و یا خراب می‌شود. در چنین شرایطی جابجایی امکانات، تجهیزات و نیروها (به خطوط مقدم جناحین و یا به عقب) از طریق تونل‌های زیرزمینی امکان‌پذیر است. در مواردی که نیروها نیاز به استراحت و تجدید قوا دارند و حجم آتش زیاد و نشان شده طرف مقابل این امکان را نمی‌دهد، تونل‌های زیرزمینی محل مناسبی برای اسکان موقت است.

۳- سهولت در انتخاب معبر وصولی: معابر وصولی در شهرها عمدتاً شامل خیابان‌ها، کوچه‌ها،

فضاهای باز و ساخته نشده که قابل عبور هستند، تونل‌های زیرزمینی محل عبور خودرو و قطار زیرزمینی و کانال‌های زیرزمینی عبور فاضلاب، مسیرهای عبور از داخل ساختمان‌ها که با ایجاد شکاف در دیوار ساختمان‌ها و ارتباط دادن ساختمان‌ها به یکدیگر برای عبور نیروهای پیاده ایجاد می‌گردند.

فرماندهان و طراحان نظامی برای دفاع از مناطق شهری با استفاده از اطلاعات موجود، پیش‌بینی‌های لازم را در طرح‌های دفاعی خود انجام می‌دهند. بنابراین نیروهای مهاجم چنانچه با دفاع مستحکمی مواجه شوند می‌توانند با احداث تونل، چندین معبر وصولی زیرزمینی ایجاد نمایند. لازم به یادآوری است در این موارد، اطلاعات زمین شناسی برای آگاهی از جنس زمین و دستگاه‌های لازم برای حفاری و لایه‌های دفاعی مورد نیاز است تا بتوان مسیر تونل را به پشت خطوط مستحکم ادامه دارد.

۴- افزایش امکان غافلگیری: با وجود شناخت کافی و ایجاد مزیت نسبی برای نیروهای مدافع پیچیدگی عملیات در مناطق شهری باعث می‌شود. فرماندهان بیشتر بر روی سطح زمین تمرکز کنند و در خوش بینانه‌ترین حالات، مسیرهای عبور زیرزمینی مشخص شده همچون فاضلاب‌ها - تونل‌های قطار شهری - مسیرهای عبور کابل‌های زیرزمینی را کنترل نمایند. نفوذ نیروهای مهاجم از طریق تونل‌های تازه ایجاد شده سبب غافلگیر شدن مدافعین می‌شود بویژه زمانی که مهاجمین از نقاط مختلف و از طریق تونل‌های زیرزمینی به عمق مناطق شهری نفوذ نمایند این غافلگیری به اوج خود می‌رسد که در نتیجه می‌تواند باعث سردرگمی فرماندهان شود.

۵- جلوگیری از سقوط کامل شهر و ایجاد اشکال در پاکسازی: مدافعین یک شهر یا محله بزرگ (اعم از اینکه شورشیان بومی، تروریست، یا یک عنصر مهاجم خارجی باشد) در صورت حفر تونل و مدیریت صحیح شبکه تونل‌ها می‌توانند تا مدت‌ها از شهر و محله

خود دفاع نمایند و در صورت ورود مهاجم با استفاده از تونل‌ها، اقدام به جنگ نقطه‌ای علیه مهاجم نمایند و با انجام پاتک‌های مناسب اقدام به بازپس‌گیری مناطق و محلات اشغال شده نمایند. در چنین شرایطی نیروهای مهاجم برای تثبیت نقاط اشغال شده نیروهای بیشتری را وارد عمل می‌نمایند و در نتیجه آسیب‌پذیری آن‌ها نیز به همان نسبت افزایش می‌یابد. زیرا ناامنی ناشی از وجود تونل‌های زیرزمینی مانع از پراکندگی لازم برای نیروها شده در نتیجه ناگزیر به اسکان بصورت تمرکزی هستند و این تمرکز نیروها در ساختمان‌ها، هدف بسیار مناسبی برای مدافعین می‌باشد (سادات طوسی، ۱۳۸۰: ۷۷-۷۸).

مشکلات و معایب استفاده از تونل‌های زیرزمینی

۱- نیاز به دانش و تجربه و ابزار و امکانات: حفاری تونل زیرزمینی برای عملیات نظامی نیاز به مهندسین مجرب و مجریان با تجربه دارد. ورودی و خروجی تونل، مسیر تونل، عمق، ارتفاع، نحوه‌ی مستحکم‌سازی، تخلیه خاک، نوع و سیستم تهویه و روشنایی، جنس‌های مختلف زمین مسیر عبور، نوع یا انواع وسایل مورد نیاز حفاری و تعداد نیروی انسانی و... از جمله مواردی است که در مراحل طراحی، اجرا و نگهداری تونل می‌بایست مورد توجه قرار گیرد.

۲- ریزش تونل: عدم انجام محاسبات فنی لازم در مورد فشارهای احتمالی به تونل و حفاری غیر مهندسی می‌تواند سبب ریزش تونل گردد. نامناسب بودن خاک منطقه، فشار ناشی از اصابت گلوله‌های توپ، تردد تانک‌ها و خودروهای سنگین و بارندگی از جمله عوامل ریزش تونل محسوب می‌شوند.

۳- نفوذ آب: بالابردن سطح آب‌های زیرزمینی، جاری شدن آب‌های سطحی در فصل بارندگی و نفوذ آب باران از دهانه‌های مختلف تونل به داخل تونل می‌تواند مشکلات متعددی از

جمله ریزش، مسدود شدن گل شدن مسیر تونل را بوجود آورد (مددی، ۱۳۹۶، ۱۸).

مراحل کار تونل سازی

تونل‌های مختلف با کارکردهای ترافیکی، معدنی، صنعتی و نظامی برای عملیاتی شدن مراحل زیر را طی می‌کنند:

۱- مطالعات اولیه و طراحی تونل؛

۲- تجهیز کارگاه؛

۳- نقشه برداری مسیر؛

۴- حفاری پرتال‌های ورودی و آماده سازی آن؛

۵- انجام خدمات فنی از قبیل تهویه، آب کشی، روشنایی و غیره؛

۶- حفاری تونل و نگهداری موقت؛

۷- پوشش و نگهداری دائم (صادقی، ۱۳۹۰: ۱۶-۱۷).

مرحله بندی احداث تونل‌ها به منظور کاهش آسیب پذیری و افزایش کارایی صورت می‌گیرد. با توجه به نقش حساس تونل‌های نظامی، دقت و نظارت در تمامی مراحل یاد شده از اهمیت بالایی برخوردار است.

نمونه‌هایی از تونل‌ها با کارکرد نظامی

الف) تونل‌های ویتنام

جنگ آمریکا علیه ویتنامی‌ها به بهانه نفوذ کمونیست شرایط بسیار سختی را بر مردم این کشور تحمیل نمود. مشکلات مربوط به انتقال نیرو، تجهیزات و آذوقه به جبهه‌های جنگ همچنین برتری توان رزمی ارتش آمریکا و مهندسی رزمی ارتش ویتنام شمالی ویت‌کنگ‌های کمونیست ویتنام جنوبی را به فکر چاره جویی انداخت. ایجاد تونل‌های متعدد زیرزمینی

درون خاک ویتنام جنوبی یکی از این راهکارها بود.

حفر تونل در شرایط بد آب و هوایی تنها بخش اندکی از مشکلات ویت‌کنگ‌ها بود. اقامت‌های طولانی در زیرزمین، تغذیه نامناسب وجود حشرات موذی و انهدام تونل‌ها بر روی پناهندگان توسط ارتش آمریکا از دیگر مشکلات بود. اما به مرور زمان ویت‌کنگ‌ها دریافتند در صورت طراحی مناسب و اجرای دقیق تونل‌ها می‌توانند علاوه بر حفظ جان خود، ضربات سنگینی را به ارتش آمریکا تحمیل نمایند. یکی از دلایل کشف تونل توسط آمریکایی‌ها آثار به جای مانده ناشی از تردد ویت‌کنگ‌ها بود. به همین علت ویت‌کنگ‌ها در برخی مناطق، ناگزیر زندگی و جنگ خود را به زیرزمین منتقل نمودند.

مردم مبارز دهکده کوچی با وجود خطرات فراوان در زیرزمین، مکان‌های مورد نیاز خود همچون، اتاق‌های استراحت، آشپزخانه، انبار مهمات و سلاح، بیمارستان زیرزمینی، اتاق جلسات مربوط به جنگ و فرماندهی و سنگرهای کمین خود را ایجاد نمودند و بوسیله تونل‌هایی به هم وصل می‌کردند. هرکدام از این مکان‌ها متناسب با کارکرد خود با فاصله معینی از یکدیگر ایجاد می‌شد. به عنوان مثال انبار مهمات با فاصله‌ی مناسبی از آشپزخانه ایجاد می‌شد و سنگرهای کمین و سایر محل‌های درگیری با اتاق استراحت از هم فاصله داشتند. ورود و خروج از این محل‌ها تابع اقدامات و مقررات خاصی بود تا در صورت کشف و ورود دشمن به داخل یکی از این مکان‌ها سایر مکان‌ها به مخاطره نیفتند. به همین علت هر مکان به وسیله یک درب محکم و مخفی از مکان دیگر جدا می‌شد. مکان‌هایی که دارای اهمیت نظامی بالایی بودند توسط نگهبان تقویت می‌شد.

آب آشامیدنی مورد نیاز بوسیله حفر چاه و در درون شبکه تونل‌ها تهیه می‌شد نکته قابل توجه اینکه به منظور رعایت بیشتر استتار و اختفاء، دود ناشی از آشپزی در آشپزخانه

زیرزمینی بوسیله سه یا چهار دودکش با فاصله از هم به سطح زمین منتقل می‌شد تا اثر کمتری داشته و مانع از کشف آن شود. مواد زائد آشپزخانه و مواد بی مصرف دیگر درون یک چاله در زیرزمین دفن می‌شد و از انتقال آن‌ها به زیرزمین خودداری می‌شد. آب های زائد و فاضلاب توسط لوله‌های زیرزمینی به داخل رودخانه یا در عمق دره‌ها هدایت می‌گردید. خشک کردن لباس‌ها عمدتاً در شب و بیرون از تونل انجام می‌شد. مبارزین به منظور ایجاد رعب و وحشت و جلوگیری از کشف تونل‌ها شب‌ها از زمین خارج شده و با دشمن درگیر می‌شدند و در طول صبح به استراحت پرداخته و مهمات خود را آماده می‌ساختند با وجود اینکه زندگی در زیرزمین بسیار سخت و مشکل آفرین بود ویتنامی‌ها برای دفاع از وطن خود و شکست مهاجمین آمریکایی، تمام مشکلات را تحمل نمودند. فرماندهان ارتش آمریکا برای مقابله با تونل‌های ویتنامی تمهیداتی اندیشیده اند که راه اندازی یگان «موش‌های تونل» یکی از آن‌ها بود. این یگان وظیفه کشف و انهدام تونل‌ها را برعهده داشت.

با وجود تلاش‌های فراوان ارتش آمریکا و تخریب برخی تونل‌ها، مردم و مبارزین ویتنامی از طریق شبکه‌های متعدد تونل‌ها ضربات مهلکی بر آمریکا وارد ساختند به گونه‌ای که بسیاری کارشناسان نظامی یکی از دلایل اصلی شکست آمریکا در ویتنام را تونل‌های زیرزمینی می‌دانند (سایت مشرق نیوز، جنگ آمریکا علیه ویتنام: ۱۳۹۹).

ب) تونل‌های غزه

گروه‌های مبارز فلسطینی با توجه به شرایط خاص باریکه غزه و استفاده رژیم اشغالگر قدس از حجم بالای آتش‌های مختلف همچون بمباران هوایی، شلیک پهپادها، آتش سنگین توپخانه، با الگوبرداری از تجربه تاریخی و سابقه رزمی مجاهدین عرب در افغانستان، استفاده از تونل‌ها را به عنوان یک راهکار حیاتی در دستور کار خود قرار دادند. احداث تونل به عنوان یکی از تکنیک‌های مورد استفاده گروه‌های مقاومتی فلسطینی در نوار غزه، گرچه تکنیکی

قدیمی و دارای قدمتی ۲۰۰۰ ساله است اما بکارگیری آن از سوی مبارزان فلسطینی به چالشی جدی برای رژیم صهیونیستی (علی‌رغم داشتن مدرن‌ترین تجهیزات نظامی، امنیتی و اطلاعاتی) تبدیل شده است. تونل‌ها از پتانسیل‌های بالایی در بخش نظامی برخوردار هستند.

کارکردهای تونل‌های غزه

- ۱- انتقال سلاح، تجهیزات نظامی، موشک‌های ضدهوایی، مواد منفجره برای پرتاب موشک‌ها
- ۲- کارگاه‌های زیرزمینی ساخت موشک‌های برد متوسط و بلند گروه‌های مقاومت
- ۳- ورود و نفوذ به شهرک‌های مسکونی صهیونیستی به منظور درگیری با ارتش اسرائیل و ایجاد رعب و وحشت و ناامن‌سازی سکونت در شهرک‌ها
- ۴- اجرای کمین‌های زیرزمینی با استفاده از حفاری و تردد آشکار در اطراف ورودی‌های و خروجی‌های تونل و تحریک اسرائیلی‌ها برای ورود به تونل (فریب)
- ۵- انتقال اسیران اسرائیلی همچون گیلعاد شالیط از طریق تونل
- ۶- ذخیره و محافظت از سلاح‌ها از جمله راکت و پرتابگر
- ۷- تامین امنیت و تحرک برای شبه نظامیان حماس
- ۸- گروگان گرفتن سربازان اسرائیلی.

ترس و وحشت ایجاد شده توسط این عملیات‌های نفوذی به حدی بود که باعث فرار و مهاجرت تعداد قابل توجهی از شهرک‌نشین‌ها گردید (تونل‌های جنگی فلسطینی‌ها در نوار غزه، ۱۴۰۲).

کارکرد تونل برای گروه‌های تروریستی - تکفیری

گروه‌های تروریست تکفیری حاضر در سوریه، تمامی تجربیات استفاده از تونل‌های نظامی را در جنگ علیه دولت سوریه بکار گرفتند. بیشترین تجربه و قدیمی‌ترین تجربه در این زمینه مربوط به القاعده می‌باشد. القاعده در زمان اشغال افغانستان توسط شوروی با استفاده از

حفاری‌هایی که در کوه‌ها انجام می‌داد، ضربات سنگینی را به ارتش شوروی وارد ساخت. این گروه پس از حملات یازده سپتامبر و حمله آمریکا به افغانستان، بیش از گذشته به تونل‌های زیرزمینی نیازمند شد. با اشغال عراق توسط نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا، نیروهای القاعده وارد عراق شدند و تجربیات خود در زمینه‌ی استفاده از تونل‌های زیرزمینی را در جنگ علیه اشغالگران بکار گرفتند. علاوه بر القاعده گروه‌های مبارز فلسطینی نیز از تجربه تونل‌های نظامی علیه اشغالگران اسرائیلی استفاده نمودند. متأسفانه در یک مقطع زمانی به علت فریب خوردن برخی از این گروه‌های مبارز، تجربیات، ابزار و وسایل حفاری و نیروی انسانی با تجربه در اختیار گروه‌های تروریستی - تکفیری مخالف دولت سوریه قرار گرفت. بطور کلی می‌توان گفت یکی از دلایل موفقیت تروریست‌ها در جنگ شهری و فرسایشی شدن جنگ در سوریه، استفاده از تجربیات تونل‌سازی در زیر زمین مناطق شهری می‌باشد. گروه‌های تروریستی تکفیری در جنگ سوریه از این تجربیات برای اهداف و منظوره‌ای زیر استفاده می‌کنند:

۱- ورود به شهرها و مقرهای فرماندهی: ارتش سوریه برای دفاع از شهرهای مهم، لایه‌های متعدد زمینی، مقدم و احتیاط را پیش‌بینی و بکار گرفت. عبور از این لایه‌ها برای تروریست‌ها، علاوه بر نیاز بیشتر به تجهیزات و ادوات نظامی و تعداد زیادی جنگجو، باعث تلفات سنگینی به آن‌ها می‌شد. به همین علت هر جایی که تروریست‌های سوریه با لایه‌های مستحکم دفاعی روبرو می‌شوند، اقدام به حفاری زمین می‌کنند. به عنوان مثال تروریست‌های تکفیری پس از برخورد با لایه‌های مستحکم دفاعی در شهرهای فوعه و کفریا اقدام به حفاری تونل نمودند تا شاید بتوانند از طریق این تونل وارد شهر فوعه شوند که با هوشیاری مدافعین این تاکتیک ناموفق گردید. از سوی دیگر، تروریست‌های سوریه در چندین نوبت برای ورود به مقرهای فرماندهی و پادگان‌های نظامی در مناطق شهری،

اقدام به حفر تونل نمودند و متأسفانه به علت غافلگیری رزمندگان سوری، تعداد زیادی از آن‌ها کشته شدند.

شکل ۱: حفاری تونل در مناطق شهری

۲- پناهگاه و استراحتگاه: تروریست‌های سوریه برای حفظ جان خود اقدام به حفاری در زیر مناطق مسکونی می‌نمایند. البته هنگامی که تروریست‌ها، یک منطقه مسکونی را تصرف می‌کنند با پراکنده کردن نیروها و اسکان و استقرار آن‌ها در مناطق مختلف یک شهر سعی در حفظ و تثبیت موقعیت خود دارند. اما در شرایطی که برتری نسبی با ارتش سوریه است و تروریست‌ها در وضعیت مناسبی برای دفاع و یا حمله نیستند، از تونل‌های زیرزمینی به منظور پناهگاه و استراحتگاه در طول روز استفاده می‌نمایند و برای انجام عملیات، شبانه از آن خارج می‌شوند.

۳- کمک رسانی به محاصره شدگان: گروه‌های تروریستی، به منظور ایجاد فشار بر ارتش سوریه از مردم غیرنظامی استفاده می‌نمایند. تهدید به قتل عام مردم، ابتکار عمل را با وجود برتری توان رزم ارتش سوریه از آن‌ها می‌گیرد و ارتش را مجبور می‌سازد باز پس‌گیری شهرها و مناطق مسکونی را به مرور زمان و با تنگ کردن حلقه محاصره انجام دهد. چنان

چه ارتش موفق شود حلقه محاصره را کامل کند، شرایط برای تروریست‌ها بسیار خطرناک می‌شود. بنابراین از تونل‌ها برای انتقال نیرو، سلاح و تجهیزات به داخل مناطق محاصره شده و یا برای خروج تروریست‌ها و فرار آن‌ها از زیرزمین مناطق محاصره شده استفاده می‌شود. لازم به یادآوری است تروریست‌ها از این شیوه در مقیاس‌های کوچک نیز مثل یک محله استفاده می‌کنند.

شکل ۲: پناهگاه و استراحتگاه

۴- نگهداری جنگ افزار، مهمات و مواد منفجره: هنگامی که تروریست‌ها کنترل کامل یک شهر را در دست دارند، زاغه‌های مهمات و تسلیحات خود را در ساختمان‌های مستحکم انتخاب می‌کنند. نگهداری مواد منفجره در تونل‌های غیر استاندارد زیرزمینی به دلیل عدم وجود تهویه مناسب، امکان ضربه وجود ضربه و... بسیار خطرناک است، لذا به همین منظور تروریست‌ها فقط هنگام حمله به یک منطقه مسکونی نیازمندی‌های پشتیبانی آتش و مواد منفجره مورد نیاز را در تونل‌های زیرزمینی قرار می‌دهند که معمولاً در مدت زمان کوتاهی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرند. در برخی از موارد نیز، خمپاره‌های دست‌ساز و همچنین موشک‌های دست‌ساز و ابتکاری در این تونل‌ها ساخته و ذخیره می‌شوند.

۵- تبادل تجهیزات، پیام و اطلاعات در داخل محلات: هنگامی که رزم در مناطق ساختمانی به یک رزم نزدیک تبدیل می‌شود طرف‌های درگیر تلاش می‌کنند ساختمان‌های مشرف بر کوچه‌ها و خیابان را اشغال نمایند تا بتواند کنترل بهتری بر مناطق بدست آورند. وقتی ارتش سوریه با کنترل معابر وصولی، گذرگاه‌ها و خیابان‌ها ارتباط بین تروریست‌ها را قطع می‌کند. تا با جداسازی هر مرحله پاکسازی آن در مرحله بعدی با سهولت بیشتری انجام شود، تروریست‌ها با حفاری در زیرزمین و ایجاد تونل، ارتباط قطع شده را وصل می‌کنند. تبادل اطلاعات و انتقال فرامین فرماندهان به منظور سازماندهی مجدد و انتقال سلاح و مهمات و آذوقه از طریق تونل‌های زیر کوچه‌ها و منازل مسکونی انجام می‌شود. تونل‌های زیرزمینی در داخل محله‌ها سبب تقویت بنیه دفاعی تروریست‌ها و افزایش مدت زمان لازم برای پاکسازی این محله‌ها توسط تروریست‌ها می‌شود.

۶- تخریب و انهدام بیمارستان: وجود مراکز مهمی همچون بیمارستان برای مردمی که شهر آن‌ها مورد حمله مهاجمین تروریست واقع شده است به عنوان یک عامل بسیار موثر برای تقویت روحیه دفاعی مردم محسوب می‌شود. علاوه بر کودکان، زنان و سالخوردگان، زخمی‌های نظامی و غیر نظامی برای مداوا به بیمارستان مجهز نیاز دارند. تروریست‌های سوریه از هر اقدامی که سبب فرار مردم از شهرها بشود استفاده می‌کنند زیرا مقاومت مردمی سبب تقویت روحیه نظامیان نیز خواهد شد. تروریست‌ها به همین منظور با استفاده از عناصر انتحاری سعی در ایجاد ناامنی و افزایش تلفات در بیمارستان‌ها می‌کنند. افزایش اقدامات حفاظتی در اطراف و داخل بیمارستان‌ها سبب گردید تروریست‌ها با حفاری تونل و استفاده از مواد منفجره در زیربیمارستان‌ها سبب گردید تروریست‌ها با حفاری تونل و استفاده از مواد منفجره در زیر بیمارستان شهر قصیر این مرکز مهم درمانی را نابود سازند.

۷- انهدام تاسیسات حیاتی شهرها: تاسیسات و زیر ساخت‌های اساسی شهرهای مهمی

همچون دمشق و حلب از جمله اهداف مورد نظر تروریست‌ها می‌باشد. ارتش سوریه با توجه به اهمیت این مراکز، تدابیر ویژه‌ای را به اجرا گذاشته است که دسترسی تروریست‌ها به این مراکز را با مشکل اساسی مواجه ساخته است. به همین علت، تروریست‌ها با حفاری در عمق زمین و ایجاد تونل در اعماق بیش از ۱۵ متری، مواد منفجره را از این تونل‌ها به زیر تاسیسات منتقل نموده و در زمان مناسب اقدام به انفجار این مراکز می‌نمایند. (مددی، ۱۳۹۶، ۲۳)

شیوه‌های برخورد ارتش سوریه با تونل‌های تروریست‌ها

بزرگترین معضل ارتش سوریه در مقابله با تونل‌ها، کشف این راهروهای زیرزمینی است. نیروهای ارتش سوریه پس از دریافت تلفات سنگین و آگاهی از تاکتیک‌های تروریست‌ها در استفاده از تونل‌ها، با استفاده از عناصر تسلیمی، اسیران جنگی و مردم مناطق آزاد شده اقدام به شناسایی تونل‌ها نمودند. مهندسی رزمی ارتش سوریه در طول سال‌های گذشته، از نوعی حسگر حساس به صدا برای کشف تونل استفاده می‌نمود، در مواردی نیز با گوش گذاشتن بر روی زمین سعی در کشف تونل داشتند. فرماندهان ارتش سوریه پس از مرحله شناسایی و کشف، متناسب با شرایط کلی منطقه درگیری، نوع استفاده از تونل وضعیت خودی و دشمن، تصمیم می‌گرفتند که چگونه با تونل مورد نظر یا شبکه تونل‌های موجود در منطقه برخورد نمایند. شیوه‌های استفاده شده به شرح زیر است:

۱- قطع ارتباط: در شرایطی که تروریست‌ها با استفاده از تک‌تیراندازان مستقر در ساختمان‌های بلند و یا در نقاط سرکوب از تونل محافظت می‌کردند و ارتش سوریه امکان ورود به تونل یا تخریب کامل آن را نداشت، قسمتی از تونل را که در تسلط خود داشتند، با استفاده از مواد منفجره و یا استفاده از وسایل مهندسی، تخریب می‌نمودند تا ارتباط بین تروریست‌ها را قطع نمایند.

۲- عملیات کمین: ارتش سوریه در مناطقی که امکان داشت ابتدا تونل‌ها را مین گذاری و تله گذاری می کرد تا به هنگام عبور تروریست‌ها از زیرزمین، با انفجار و تخریب تونل، تعداد زیادی از آن‌ها را نابود سازد. در این شیوه، حتی در صورت هوشیاری دشمن و عدم ورود آن‌ها به تونل، ارتش متحمل هیچ گونه هزینه‌ی اضافی نخواهد شد زیرا مواد انفجاری محاسبه شده برای کمین و مواد انفجاری مورد نیاز برای تخریب و انهدام تونل تفاوت چندانی ندارد.

۳- ورود به تونل: ارتش سوریه با توجه به خطرات متعدد ناشی از ورود به داخل تونل‌ها، تا جایی که امکان دارد از ورود به داخل تونل‌ها اجتناب می نماید ولی در مواردی که تروریست‌ها اقدام به فرار و عقب نشینی می‌نمایند و شواهد حاکی از خالی بودن تونل یا مقاومت احتمالی ضعیف است، نیروهای پاکسازی کننده به منظور اطمینان کامل از پاکسازی (زیرزمین) و کسب اطلاعات از انشعابات تونل و وسایل و تجهیزات بجا مانده از تروریست‌ها وارد تونل می‌شوند و در صورت صلاحدید فرماندهان عملیات تخریب و انهدام پس از پاکسازی انجام می‌شود.

۴- تخریب و انهدام: با توجه به مشکلات جنگ در زیرزمین، فرماندهان و نیروهای تحت امر تمایلی به حفظ تونل در دراز مدت ندارند و بجز در موارد یاد شده، به سرعت دستور تخریب تونل صادر می‌شود حفظ و نگهداری تونل‌ها ی تصرف شده، هزینه‌های انسانی (نگهبان) بدنبال دارد. علاوه بر آن به لحاظ روحی و روانی وجود یک یا چند تونل در زیرزمین مانع آرامش و استراحت نیروهای مستقر در منطقه خواهد شد. (روزنامه تسنیم، ۱۳۹۵)

بمب‌گذاری و تله گذاری

یکی از موثرترین تاکتیک‌های مورد استفاده گروه‌های تروریستی تکفیری در دفاع و حمله به مناطق شهری، بمب‌گذاری و تله گذاری می‌باشد. برای درک صحیح از این موضوع ابتدا به

تعاریف کاربردی این موضوع و در ادامه به تشریح آن می‌پردازیم.

تله انفجاری: مهمات و یا خرج پنهانی که بر اثر مکانیزم‌های مختلف منفجر می‌شود و در مناطق رزم علیه دشمن مورد استفاده قرار می‌گیرد.

کاربرد تله در حوزه نظامی و عملیات‌های خرابکارانه با توجه به استفاده اصل غافلگیری و جنگ‌های پنهان کشورها علیه یکدیگر ارزشی بیش از پیش پیدا کرده است. این عملیات‌ها رادرجهان IED (Improvised explosive device) بمب‌های انفجاری بهبود یافته) می‌نامند. IED به عنوان یکی از تهدیدات مهم نیروهای نظامی و افراد غیر نظامی اکثر کشورهای دنیا به شمار رفته و پس از حمله آمریکا به عراق و افغانستان به شدت مورد استفاده گروه‌های مقاومت قرار گرفته و تلفات سنگینی را به ارتش آمریکا و متحدانش وارد آورد.

مهم‌ترین اهداف گروهک‌ها در بکارگیری تله‌ها

۱- تبلیغات ۲- جنگ روانی ۳- ایجاد ناامنی ۴- ایجاد نارضایتی ۵- تضعیف روحیه ۶- اظهار وجود ۷- وارد کردن خسارات و تلفات ۸- کاهش و محدود نمودن تردد نیروهای مقابل

نقاطی که معمولاً برای تله گذاری انتخاب می‌شوند:

- ۱- در سربالائی تند جاده‌ها که سرعت خودروها به حداقل می‌رسد.
- ۲- در پیچ تند جاده‌ها که سرعت به حداقل می‌رسد.
- ۳- در سه راهی جاده‌ها که سرعت به حداقل می‌رسد.
- ۴- در نقاطی از جاده‌ها که عدم کیفیت، باعث کاهش سرعت خودروها می‌شود.
- ۵- در جاده‌های تازه احداث که خاک آن برای کاشت سریع تله مناسب باشد.
- ۶- در نقاطی که امکان فرار برای تله گذار و عدم تعقیب وی وجود دارد.
- ۷- در اطراف پایگاه‌ها و پاسگاه‌های فصلی.
- ۸- در جاده‌های اختصاصی مقرر که فقط افراد نظامی و انتظامی تردد می‌نمایند.

- ۹- در نقاطی که در آنجا معمولاً ارتباط بیسیم و تلفن همراه وجود ندارد.
- ۱۰- در نقاطی از جاده‌ها که در یک سمت آن ارتفاعی برای دیدبانی مناسب بوده و بتوان نحوه حرکت دشمن را از فاصله مناسب تحت نظر داشت (رضایی، ۱۳۹۵، ۱۶۰-۱۶۱).
- ۱۲- ضربه زدن به خطوط ارتباطی و تدارکاتی نیروهای مقاومت و ارتش سوریه قبل از هر گونه عملیات

داعش قبل از اجرای هر گونه عملیات نظامی هجومی یا دفاعی، آزاد راه‌های اساسی و خطوط ارتباطی اصلی را به منظور ممانعت استفاده از آن توسط نیروی مقاومت و ارتش سوریه، کنترل می‌کرد. گسترش نیروهای داعش در اطراف این راه‌ها و اجرای کمین علیه کاروان‌های تدارکاتی و همچنین مین گذاری و تله گذاری در آن، بخشی از اقدامات داعش در این حوزه می‌باشد (نیل فروشان، ۱۳۹۷: ۶۸).

کاشت بسته‌های انفجاری به چند روش اجرا می‌شود.

- ۱- کاشت بسته‌های تکی ضد خودروها یا نیروهای پیاده؛
- ۲- کاشت شبکه بمب برای یک هدف یعنی گذاشتن بیش از یک بمب در شبکه که همزمان منفجر می‌شوند

۳- کاشت بسته‌های انفجاری زوجی (دو مرحله‌ای) در جاده‌های فرعی، اتوبان‌ها، بازارها و مناطق مسکونی به صورتی که بمب اول منفجر شده و پس از چند دقیقه بمب دوم منفجر می‌شود؛

۴- قرار دادن بمب‌های چسبنده زیر خودروهای نظامی و غیر نظامی و کنترل انفجار با ریموت کنترل بی سیم یا با استفاده از کورنومتر (نیل فروشان، ۱۳۹۷: ۷۴).

چارچوب نظری:

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی محسوب می‌گردد. این تحقیق از نظر روش مورد استفاده، توصیفی - پیمایشی است. محقق در این پژوهش با کمک اساتید مجرب و خبره اقدام به طراحی پرسش‌نامه ۵ سئوالی بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت برای تاکتیک‌های عملیات مهندسی رزمی گروه‌های تروریستی تکفیری در حمله به مناطق شهری نمود و تعداد ۱۱۲ پرسش‌نامه بین متخصصین، اساتید و مربیان مراکز علمی و فرماندهان گردان‌های شرکت کننده در مأموریت جعفر طیار توزیع گردید. در تحقیق حاضر با استفاده از ابزار فیش‌برداری از سوابق موجود در کتابخانه‌ها، مراکز مطالعاتی و نظامی، پایانه‌های الکترونیکی و رایانه‌ای، مشاهده فیلم‌های عملیاتی گروه‌های تروریستی تکفیری و پرسشنامه محقق ساخته. اطلاعات مورد نیاز تحقیق جمع‌آوری شد.

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم افزارهای SPSS ویراست ۲۴ استفاده شده است. همچنین سطح معنی داری (۰/۰۵) در نظر گرفته شده است. برای تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌های به دست آمده از جامعه نمونه تبیین ویژگی‌های جامعه نمونه و اطلاع از پاسخ‌های به دست آمده از این جامعه آماری، بصورت دسته بندی، منظم و قابل بهره برداری و همچنین توصیف داده‌ها از روش ترسیم نمودارهای ستونی و جداول فراوانی استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

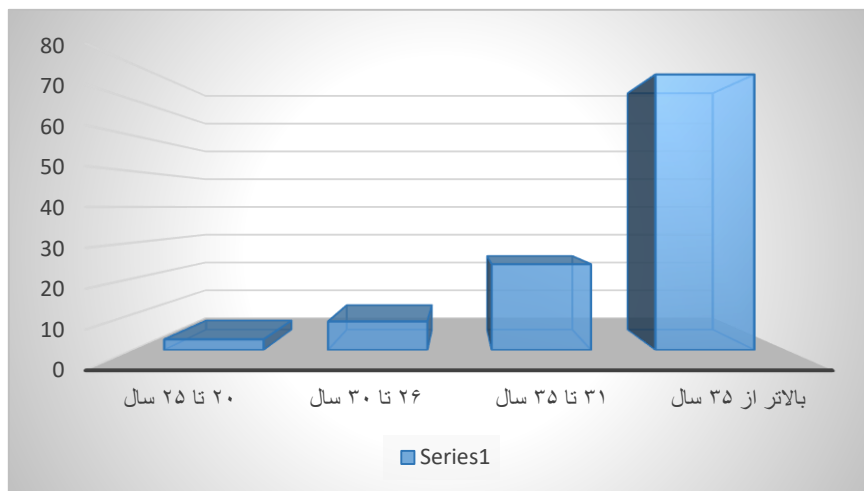
بخش توصیفی

- توزیع پاسخگویان بر حسب سن

همانگونه که جدول ۱ نشان می‌دهد تعداد ۷۷ نفر (حدود ۶۹٪) از پاسخ دهندگان بالاتر از ۳۵ سال سن داشتند و تعداد ۴۱ نفر حدود (۲۱٪) از پاسخ دهندگان بین ۳۱ تا ۳۵ سال را دارا بوده‌اند.

جدول ۱: توزیع پاسخگویان بر حسب سن

سن (سال)	تعداد	درصد نسبی	درصد متغیر	درصد تجمعی
۲۵-۲۰	۳	۲/۷	۲/۷	۲/۷
۲۶-۳۰	۸	۷/۱	۷/۱	۹/۸
۳۱-۳۵	۲۴	۲۱/۴	۲۱/۴	۳۱/۳
بالاتر از ۳۵ سال	۷۷	۶۸/۸	۶۸/۸	۱۰۰/۰

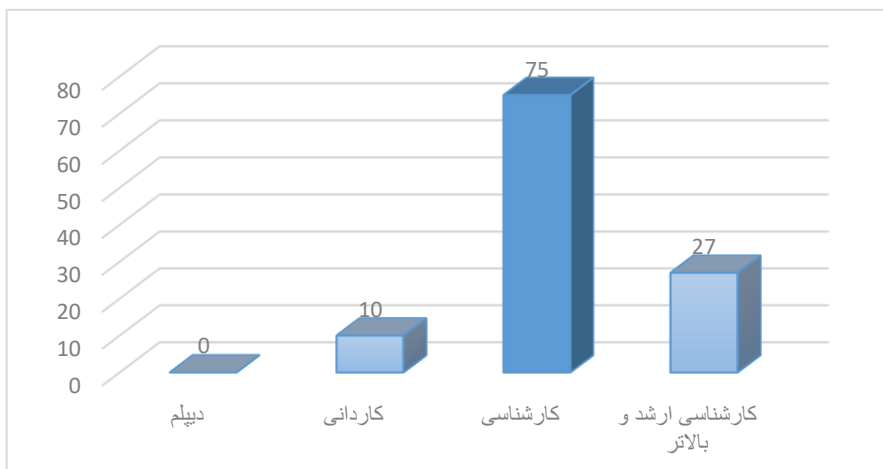
نمودار ۱: توزیع پاسخگویان بر حسب سن

- توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات

با توجه به جدول ۲ از تعداد ۷۵ نفر (حدود ۶۷٪) کارشناسی و از تعداد ۲۷ نفر (حدود ۲۴٪) از پاسخگویان کارشناسی ارشد و بالاتر داشته‌اند.

جدول ۲: توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات

تحصیلات	تعداد	درصد نسبی	درصد متغیر	درصد تجمعی
دیپلم	۰	۰	۰	۰
کاردانی	۱۰	۸/۹	۸/۹	۸/۹
کارشناسی	۷۵	۶۷/۰	۶۷/۰	۷۵/۹
کارشناسی ارشد و بالاتر	۲۷	۲۴/۱	۲۴/۱	۱۰۰/۰

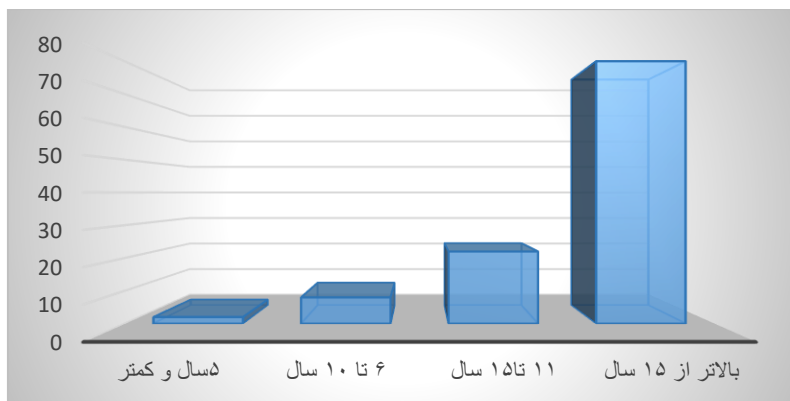
نمودار ۲: توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات

- توزیع پاسخگویان بر حسب سابقه خدمتی

با توجه به جدول ۳ سابقه خدمتی تعداد ۸۰ نفر (حدود ۷۱٪) بیش از ۱۵ سال سابقه خدمت داشتند و تعداد ۲۲ نفر (حدود ۲۰٪)، از ۱۱ تا ۱۵ سال سابقه خدمت داشتند.

جدول ۳: توزیع پاسخگویان بر حسب سابقه خدمت

سابقه	تعداد	درصد نسبی	درصد متغیر	درصد تجمعی
۵ سال و کمتر	۲	۱/۸	۱/۸	۱/۸
۶ تا ۱۰ سال	۸	۷/۱	۷/۱	۸/۹
۱۱ تا ۱۵ سال	۲۲	۱۹/۶	۱۹/۶	۲۸/۶
بالاتر از ۱۵ سال	۸۰	۷۱/۴	۷۱/۴	۱۰۰/۰

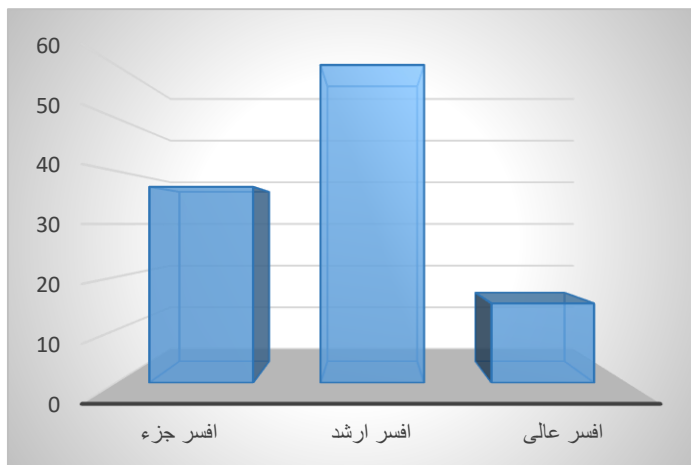
نمودار ۳: توزیع پاسخگویان بر حسب سنوات خدمتی

- توزیع پاسخگویان بر حسب طیف درجه

با توجه به جدول ۴ تعداد ۶۰ نفر (حدود ۵۴٪) افسر ارشد و تعداد ۳۷ نفر (حدود ۳۳٪) افسر جزء بوده‌اند.

جدول ۴: توزیع پاسخگویان بر حسب طیف درجه

درجه	تعداد	درصد نسبی	درصد متغیر	درصد تجمعی
افسر جزء	۳۷	۳۳/۰	۳۳/۰	۳۳/۰
افسر ارشد	۶۰	۵۳/۶	۵۳/۶	۸۶/۶
افسر عالی	۱۵	۱۳/۴	۱۳/۴	۱۰۰/۰

نمودار: توزیع پاسخگوین بر حسب طیف درجه

- آزمون سوالات تحقیق

برای شناسایی تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی رزمی از آزمون T با میانگین فرضی به نسبت سوالات هر بعد استفاده شده است و فرضیه زیر تدوین گردیده است.

میانگین گویه‌ها بزرگتر یا برابر با ۳ می‌باشد

$$H_1 < 3 \quad H_0 = \geq 3$$

لذا با توجه به نتایج جدول ۵ با توجه به معنی دار بودن آزمون t برای راهکارها در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۵ و حد بالا و پایین مثبت برای آن‌ها می‌توان گفت که اختلاف معنا داری بین میانگین مفروض و میانگین داده‌های عوامل وجود دارد لذا فرضیه صفر تایید و همه موارد جزء تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی رزمی در حمله به مناطق شهری می‌باشند.

جدول ۵: تفاوت معناداری میانگین داده‌ها با میانگین نظری عملیات مهندسی رزمی

وضعیت	آماره t	انحراف معیار	میانگین	متغیر
تایید	۱۵/۵۴۱	۰/۸۱۵	۴/۲۰	بمب‌گذاری در مناطق پر جمعیت شهری
تایید	۱۵/۷۶۳	۰/۸۲۷	۴/۲۳	استفاده از تونل‌های زیرزمینی برای جابجایی نیروها و پشتیبانی عملیاتی از یکدیگر
تایید	۱۷/۱۴۷	۰/۷۸۲	۴/۲۷	استفاده از تونل‌ها زیرزمینی برای ذخیره کردن سلاح و مهمات
تایید	۹/۶۹۸	۰/۹۱۶	۳/۸۴	بهره‌گیری از تونل‌ها به منظور بمب‌گذاری مراکز حساس و حیاتی شهرها
تایید	۱۱/۵۰۰	۰/۹۲۰	۴/۰۰	بهره‌گیری از تونل‌ها به منظور عبور از خطوط دفاعی و ورود به مناطق شهری

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف) نتیجه‌گیری

سوال ۱- مهم‌ترین تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی رزمی در حمله به مناطق شهری کدامند؟

همانگونه که در جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود تاکتیک‌های (استفاده از تونل‌ها زیرزمینی برای ذخیره کردن سلاح و مهمات، استفاده از تونل‌های زیرزمینی برای جابجایی نیروها و پشتیبانی عملیاتی از یکدیگر، بمب‌گذاری در مناطق پر جمعیت شهری) به ترتیب با ۳/۳۲ و ۳/۲۴ و ۳/۱ بالاترین اهمیت را در بین تاکتیک‌ها داشته‌اند. اهمیت بقیه تاکتیک‌ها را می‌توان با توجه به میانگین رتبه در جدول مشاهده نمود.

جدول ۶: مقایسه و رتبه بندی تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی

میانگین رتبه	نوع تاکتیک
۳/۳۲	استفاده از تونل‌ها زیرزمینی برای ذخیره کردن سلاح و مهمات
۳/۲۴	استفاده از تونل‌های زیرزمینی برای جابجایی نیروها و پشتیبانی عملیاتی از یکدیگر
۳/۱	بمب‌گذاری در مناطق پر جمعیت شهری
۲/۸۳	بهره‌گیری از تونل‌ها به منظور عبور از خطوط دفاعی و ورود به مناطق شهری
۲/۵۱	بهره‌گیری از تونل‌ها به منظور بمب‌گذاری مراکز حساس و حیاتی شهرها
۳۳/۹۴۶	آزمون فریدمن
۰/۰۰۰	مقدار P

با توجه به پاسخ‌های سؤال شوندگان و تجزیه و تحلیل آماری به عمل آماده از ۵ سؤال مطرح شده در بعد عملیات مهندسی رزمی، طبق جدول شماره (۵) چهار سؤال مربوط به، استفاده از تونل‌ها زیرزمینی برای ذخیره کردن سلاح و مهمات، استفاده از تونل‌های زیرزمینی برای جابجایی نیروها و پشتیبانی عملیاتی از یکدیگر، بمب‌گذاری در مناطق پر جمعیت شهری، بهره‌گیری از تونل‌ها به منظور عبور از خطوط دفاعی و ورود به مناطق شهری، بهره‌گیری از تونل‌ها به منظور بمب‌گذاری مراکز حساس و حیاتی شهرها، در حمله به مناطق شهری بالاتر از حد متوسط و در حد زیاد و خیلی زیاد توصیف شده است که این موارد به عنوان تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی رزمی در حمله به مناطق شهری شناخته شده است.

جدول ۷: رتبه‌بندی تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی رزمی در حمله به

مناطق شهری

ردیف	تاکتیک‌های گروه‌های تکفیری در عملیات مهندسی رزمی در حمله به مناطق شهری کدامند؟	میانگین
۱	استفاده از تونل‌های زیرزمینی برای ذخیره کردن سلاح و مهمات	۴/۲۷
۲	استفاده از تونل‌های زیرزمینی برای جابجایی نیروها و پشتیبانی عملیاتی از یکدیگر	۴/۲۳
۳	بمب‌گذاری در مناطق پر جمعیت شهری	۴/۲۰
۴	بهره‌گیری از تونل‌ها به منظور عبور از خطوط دفاعی و ورود به مناطق شهری	۴/۰۰
۵	بهره‌گیری از تونل‌ها به منظور بمب‌گذاری مراکز حساس و حیاتی شهرها	۳/۸۴

سوال ۲- برای مقابله با تاکتیک‌های گروه‌های تروریستی تکفیری در عملیات مهندسی

رزمی در حمله به مناطق شهری چه راه‌کارهای پیشنهاد می‌گردد؟

- اقدامات پیشگیرانه در مقابله با تله و بمب‌گذاری‌ها

الف) دشمن‌شناسی

دشمن‌شناسی یکی از عوامل پیروزی یا شکست می‌باشد. چنانچه دشمن را به خوبی از نظر توانایی‌های علمی و فن آوری، موقعیت جغرافیایی محل استقرار، سوابق تاکتیک‌های رزمی، سوابق تاریخی و فرهنگی و دیگر عوامل موثر خوب بررسی و شناسایی نمائید، نقاط ضعف او را خواهید یافت و می‌توانید به نفع خود استفاده کنید و در مقابل نقاط قوت او تمهیداتی انجام دهید. ولی اگر بدون شناخت دشمن با او درگیر شدید، بطور حتم متحمل خسارتی خواهید شد.

ب) مسیر تردد خودی

راه‌های تردد خودی را از نظر شلوغی و مشترک بودن با مردم عادی و میزان دسترسی دشمن

به آن‌ها و داشتن وقت کافی برای تله گذاری از طرف دشمن را مد نظر داشته باشید و پیچیدگی تله‌های احتمالی را حدس بزنید.

پ) منطقه تردد

در هنگام تردد به موقعیت محل و عوارض طبیعی و مصنوعی و حتی استقرار حیوانات و احشام و افراد کنار جاده و عکس العمل آن‌ها و فاصله آن‌ها تا محل عبور نیروهای خودی توجه کنید و هیچ گاه هنگام تردد در مناطق آلوده مشغول کارهایی که حواس پرتی می آورد، نشوید، مانند: خوابیدن، شوخی، قصه گویی، گوش دادن به رادیو و... و در صورت امکان به نوبت با دوربین تا جایی که دید وجود دارد، منطقه را به دقت بررسی و زیر نظر داشته باشید.

ت) دیدگاه دشمن

به محل‌هایی که می‌شود به عنوان دیدگاه مناسب دشمن استفاده شود، خوب دقت کنید و در صورت وجود چنین محل‌هایی تمهیدات لازم و اقدام مقتضی صورت گیرد.

ث) موارد مشکوک

به عوارض مصنوعی مسیر تردد خوب دقیق شوید. مثل تغییر رنگ سطح جاده، سنگ چین و کپه‌های سنگ، خاک، شن و نخاله و مخصوصاً سیم‌هایی که در امتداد جاده یا در عرض آن به عنوان سیم‌های برق یا تلفن کشیده می‌شود و احتمال دارد به عنوان سیم فرمان یا مدار کنترل از راه دور استفاده شود.

ج) زمان تردد

زمان‌های تردد حتی الامکان به صورت تصادفی باشد تا دشمن نتواند ساعت حرکت شما را تخمین بزند.

ح) استتار و شبیه‌سازی

استتار و شبیه‌سازی نیروها و خودروها با نیرو و خودروهای محیط دشمن و تردد صورت

پذیرد. استفاده از لباس‌های محلی و خودروهای پلاک شخصی و به ظاهر کهنه محلی یا شبیه خودروهای بزرگان و ثروتمندان و خان‌های محلی طوری که از راه دور و یا با دوربین نتوان سرنشین‌های خودرو را شناسایی نمود.

خ) سکوت رادیویی

رعایت حداکثر سکوت رادیویی در هنگام ستون کشی و تردد، در شبکه‌های مخابراتی و بی‌سیم مورد توجه قرار دهید.

د) تعویض خودرو

تعویض مرتب خودروها، به نحوی که همیشه برای دشمن و عوامل جاسوسی او ناشناخته باشند.

ذ) تعویض مسیر تردد

تعویض تصادفی مسیرهای تردد در صورت امکان و حتی استفاده از خودرو و موتورسیکلت‌های ویژه و حیوانات.

ر) تله گذاری و کمین

اجرای عملیات آفندی از جمله تله گذاری و کمین در معبرهای نفوذی دشمن به صورت عملیات مخفی و چریکی و استفاده از نیروهای محلی

– روش‌های مقابله با تله، بمب و خنثی‌سازی آن‌ها

برای مقابله با تله، بمب و خنثی‌سازی، مراحل مختلفی وجود دارد که باید هرکدام به طور جداگانه و با رعایت ترتیب و توالی خواصی مورد بررسی قرار گیرد.

۱- شناسایی منطقه (عوامل همکار، مشاهده عوامل مشکوک و غیره، مخبرها، اهالی بومی منطقه)

۲- کشف محل دقیق تله (بمب): وقتی محدوده بمب‌گذاری تعیین گردید، برای کشف

محل دقیق بمب ابتدا از دستگاه جمر (مختل کننده) برای ایجاد شعاع امنیت استفاده کنید. در صورتی که دشمن در منطقه حضور نداشته باشد و نتواند بمب را منفجر نماید. البته این امکان که دشمن در منطقه باشد هم وجود دارد. سپس با کمک دستگاه مین یاب (فلز یاب) و با دید چشم و دوربین جاهای مشکوک، مانند: زیر پل‌ها و... را خوب مورد بررسی قرار دهید. در این حال نباید از وسایلی که احتمالاً دشمن به عنوان شاخص استفاده کرده، غافل شد. در صورتی که دستگاه مختل کننده وجود نداشت. با مین یاب و دید چشم و دوربین و فرستادن نیروهای تامین در دو سمت جاده اقدام به مشاهده منطقه مشکوک و پیدا نمودن محل دقیق بمب نمایید.

بعد از کشف تله نباید با عجله اقدام به خنثی‌سازی نمود؛ بلکه باید آن را مورد بررسی دقیق قرار داد که تله دیگری در کنار آن قرار نداشته باشد. چون در بمب‌گذاری که با استتار همراه باشد، ممکن است محافظ برای بمب گذاشته باشند. گاهی ممکن است عمداً توسط بمب‌گذار، بمب آشکار شده باشد که بتوان آن را کشف کرد تا نفرات بیشتری در محل تجمع کنند و سپس بمب محافظ استفاده می‌گردد و از کاشتن مین کمتر استفاده شده است. سعی شود مسیر سیم که در زیر خاک استتار شده است، با سر نیزه دنبال نمود و مطمئن شوید که همین ریموت کنترل مربوط به همان بمب است و تا کاملاً از بمب و محافظ بمب اطمینان حاصل نگردیده باشد، اقدام به دست کاری بمب نکنید.

۳- خنثی‌سازی و جمع‌آوری

زمانی که از وجود تله و سامانه آن و همچنین از وجود محافظ یا عدم وجود محافظ برای تله، اطلاعات کافی به دست آورید، می‌توانید برای خنثی‌سازی اقدامات زیر را انجام دهید:

- ابتدا باید از حداقل نفرات برای خنثی‌سازی استفاده کرد (یک نفر)؛

- قطع منبع تغذیه ریموت کنترل (رضایی، ۱۳۹۵: ۱۹۳-۱۹۱)؛

پیشنهادهای

پیشنهادهای پژوهشی یکی از بخش‌های مهم این فصل است. معمولاً پیشنهاد به دو گروه «پیشنهاد به سازمان به‌کارگیرنده» و «پیشنهاد به محققان آینده» تقسیم می‌شود. پیشنهادها باید از بطن نتایج و یافته‌های تحقیق استخراج و برگرفته از یافته‌ها باشد. لذا پیشنهاد می‌شود:

۱- تحقیق حاضر در معاونت عملیات نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مورد استفاده قرار گیرد.

۲- تحقیق حاضر توسط فرماندهان و مسئولین عملیات و فرماندهان گردان‌های تکاور به کار گرفته شود.

۳- معاونت تربیت و آموزش نرسا نتایج این پژوهش را در طراحی دوره‌ها و شرح تفصیلی دوره به‌ویژه دوره عالی پیاده و دوره‌های تکاوری و نیروی مخصوص موردتوجه قرار دهد.

۴- این تحقیق برای مربیان اعزامی به ماموریت غدیر و یگان‌های عمل کننده بسیار مفید می‌باشد بنابراین توصیه می‌شود این تحقیق در دسترس چنین یگان‌هایی قرار گیرد.

۵- معاونت تربیت و آموزش نرسا، این تحقیق را در قالب یک کتاب آموزشی برای مقاطع کارشناسی و دوره عالی تکاور به چاپ برساند.

۶- عملیات نیروی زمینی می‌تواند از محتوای این کتاب برای قرارگاه‌های عملیاتی خود در شمال غرب و جنوب شرق استفاده نماید و در تکمیل محتوای تولید شده، کمک نماید.

منابع

- آقا هرندی، مجید. (۱۳۹۸). طرح‌ریزی عملیات مهندسی رزمی در آفند و پدافند، تهران: معاونت تربیت و آموزش نرسا- مدیریت برنامه‌ریزی درسی. ص ۲۱۱.
- امینی، علی. (۱۳۹۳). طرح و اجرای تونل در پدافند غیرعامل، اصفهان، مرکز آموزش مهندسی رزمی.
- بشارتی، محمدرضا، حشمتی جدید، مهدی، (۱۳۹۳)، روش تحقیق و نگارش پایان‌نامه (جلد ۱۱۶)، تهران: انتشارات سخنوران.
- حافظ نیا، محمدرضا. (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: انتشارات سمت.
- خمیری، حمید رضا. (۱۳۹۳). آشنایی با روش‌ها و تاکتیک‌های پیشگیری و مقابله با عملیات انتحاری، مرکز تحقیقات و فناوری آموزش نرسا.
- رستمی، محمود. (۱۳۸۶). فرهنگ واژه‌های نظامی، تهران: انتشارات ایران سبز.
- رضایی، سعید. (۱۳۹۵). آشنایی با تله‌های انفجاری، تهران: معاونت تربیت و آموزش نرسا- مدیریت برنامه‌ریزی درسی.
- روحی، نبی‌الله. (۱۳۹۱). مبانی اعتقادی تروریسم تکفیری: علوم سیاسی فصل‌نامه آفاق امنیت: مرکز پژوهش‌های علوم اسلامی شماره ۲۳
- روزنامه تنسیم، ۱۳۹۵
- سادات طوسی، علی. (۱۳۸۰). جنگ شهری، تهران، مرکز چاپ سپاه.
- صادقی، حسن. (۱۳۹۰). اصول مهندسی تونل، تهران، دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- صدرالحسینی، سیدرضا. (۱۳۹۵). داعش: اندیشه و عمل، قم: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)، انتشارات زمزم هدایت.
- عابدی و دیگران. (۱۳۹۵). آشنایی با جریان‌های سلفی - تکفیری انشارات ستاد فرماندهی کل سپاه.
- مددی، حجت الله و امیرحسین اکبری. (۱۳۹۷). راهکارهای پیشگیری و مقابله با عملیات

انتحاری گروه‌های تکفیری، فصلنامه خیبر، سال ششم، شماره ۱۵

موحدی نیا، جعفر. (۱۳۹۰). اصول و مبانی دفاع غیرعامل، تهران، مرکز تالیف کتاب های درسی معاونت تربیت، آموزش و فرهنگ پاسداری سپاه.

موحدی نیا، جعفر. (۱۳۸۵). مفاهیم نظری و عملی دفاع غیرعامل، تهران، ستاد مشترک، مرکز برنامه‌ریزی و تالیف کتاب های درسی.

ناصری، علیرضا. (۱۳۸۴). آموزش عملیات شهری، تهران، ستاد مشترک، مرکز برنامه‌ریزی و تالیف کتاب های درسی.

ناصری، علیرضا. (۱۳۸۴). راهنمای نیروهای پیاده برای نبرد در مناطق ساختمانی، تهران، ستاد مشترک، مرکز برنامه‌ریزی و تالیف کتاب های درسی.

نیل فروشان، عباس. (۱۳۹۷). جنگ‌های نوظهور، چاپ دوم، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین(ع).

نیل فروشان، عباس. (۱۳۹۱). گزیده فرهنگ واژه‌های نظامی، تهران: دانشکده و پژوهشکده دفاعی.

http://www.alef.ir	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۰۷/۱۲
http://Mashregnews.ir	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۰۸/۱۸
http://www.qodsna.com	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۰۸/۲۲
http://www.tasnimnews.com	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۰۹/۲۵
http://www.cgie.org	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۰۹/۲۸
http://www.zohur.net	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۱۰/۲۹
http://www.seratnews.ir	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۱۱/۲۵
http://www.wanacenter.ir	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۱۱/۲۵
http://www.farsnews.com	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۱۲/۱۰

http://www.aryanews.com	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۱۲/۱۶
http://www.eghtesadonline.com	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۱۲/۱۷
http://www.eshraf.ir	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۱۲/۱۷
http://www.persian-star.org	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/۱۲/۱۹
http://www.taghribnews.com/fa/note	تاریخ مراجعه به سایت ۱۴۰۰/ ۱۲/ ۲۰